

Daň z cukru

Co to je a proč je to důležité téma?

Nadměrná spotřeba cukru se podílí na vzniku **mnoha civilizačních onemocnění**, jejichž léčba každoročně **zatěžuje zdravotní systém miliardovými náklady**. Česká republika si [ve statistikách nevede dobře](#) — máme zde **třetí nejvyšší podíl dospělých s nadváhou v rámci EU**. V současnosti se s nadváhou či obezitou v Česku podle [Státního zdravotního ústavu](#) potýká již **více než 60 % populace**.

Česká republika zároveň patří mezi země, kde je **vysoká konzumace slazených nápojů**. Rostoucí podíl obezity ve společnosti je problém, za nímž stojí mnoho různých faktorů — cukr v žádném případě není jediným viníkem. Zvýšená konzumace cukru se však **na problému obezity nepopíratelně podílí**.

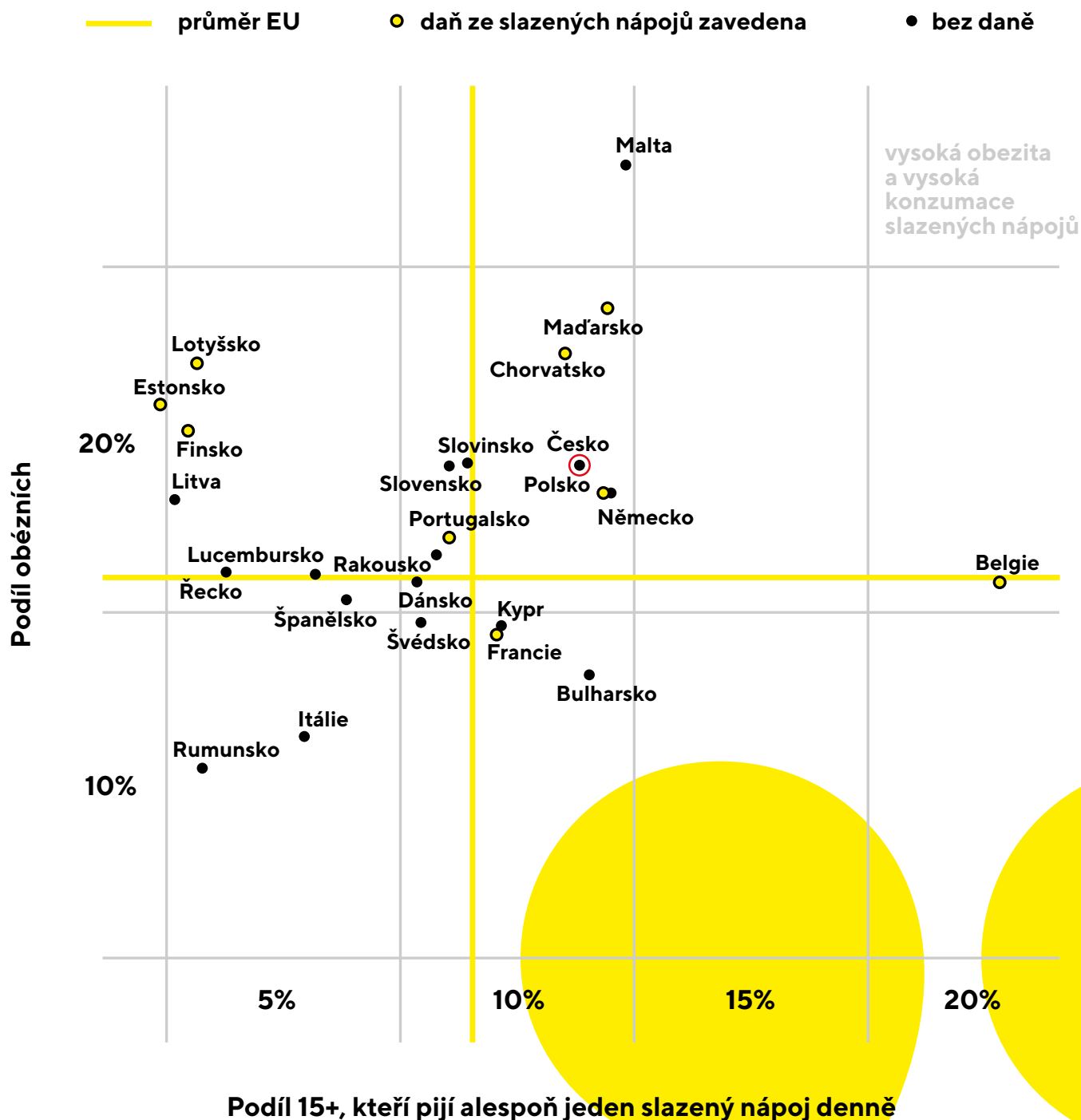
Kromě obezity navíc přispívá nadměrná konzumace cukru ke **vzniku diabetu, onemocnění srdce a cév či zhoršenému stavu zubů**. Obezita zvyšuje **riziko něko-**

lika druhů rakoviny. Výsledkem je nejen méně zdravá populace, ale také výrazně zatížený zdravotní systém, který s následky těchto onemocnění bojuje.

Ačkoliv nápoje obsahující přidaný cukr představují pouze část velmi komplexního problému, **mnoho zemí světa v posledních letech zavádí specifickou daň právě na tyto výrobky**. Daň z cukru, přesněji daň na slazené nápoje, je typem spotřební daně, která se uvaluje na nápoje obsahující přidaný cukr. V některých zemích se vztahuje i k nápojům s umělými sladidly nebo kofeinem.

Cílem daně bývá zpravidla snížení spotřeby těchto produktů, ale také motivace výrobců snižovat podíl cukru ve slazených nápojích. Na druhou stranu může daň přinést peníze do státního rozpočtu, které lze směřovat právě do zdravotnického systému. Daň z cukru tedy představuje ekonomický nástroj veřejné politiky, který má — v závislosti na konstrukci — potenciál ovlivnit nabídku (skrze tlak na úpravu produktů), poptávku (skrze vyšší cenu) i veřejné rozpočty (skrze výnosy z daně).

Pití slazených nápojů vs. prevalence obezity

Zdroj: [Eurostat](#). Zpracování: [PAQ Research](#) (2023)

Dosavadní diskuze v Česku

O dani z cukru se v Česku debatuje již několik let, avšak bez jasného politického konsenzu. Argumenty pro zavedení daně zaznívají zejména ze strany odborníků na veřejné zdraví, ekonomů a části politického spektra, které klade důraz na prevenci. S [návrhem zdanit slazené nápoje](#) přišla zdravotnická část Národní ekonomické rady vlády (NERV), ministerstvo zdravotnictví vedené Vlastimilem Válkem (TOP09) v minulosti zavedení daně [podpořilo](#). Návrhy zatím ale nenalezly širší podporu ve vládě ani u veřejnosti.

Studie PAQ Research — inspirace polským modelem

Společnost PAQ Research [ve své studii](#) z konce roku 2023 zanalyzovala, jaká forma daně z cukru by byla **pro český systém nejefektivnější**. Studie PAQ mapuje a popisuje systémy danění od Francie přes Velkou Británii po Polsko. **Pro Českou republiku na základě výsledků doporučuje inspirovat se právě v sousedním Polsku.**

“Všechny modely motivují výrobce ke snižování koncentrace cukru ve svých nápojích. Nicméně polský model má nejjemnější nastavení sazeb daně, a tak je nejúčinnější v motivování výrobců k snižování koncentrace cukru, zejména těch s velmi vysokou koncentrací. Právě snížení koncentrace cukru v nealkoholických nápojích je hlavní záměr této daně, přidružený daňový výnos je sekundární,” uvedl ekonom PAQ Research Jakub Komárek.

Výzkumy ukazují, že **nejefektivnější je navázání spotřební daně přímo na nezdravou složku** a její množství. V Polsku platí základní daň pro nápoje s určitou minimální koncentrací cukru a k tomu i proměnlivá část daně, která se zvyšuje podle toho, kolik cukru nápoj obsahuje. **Čím více cukru, tím vyšší daň.**

Předpokládaný efekt polského modelu v ČR

[Studie PAQ Research](#) uvádí i odhadované dopady, které by zavedení polského modelu přineslo české společnosti:

Můžeme očekávat **10–20% pokles konzumace slazených nápojů**. Výrobci budou navíc **motivováni snižovat množství cukru** ve svých produktech.

Přibližně **2,7 miliard Kč ročně** do státního rozpočtu.

Úspora v řádech 80–90 miliard na zdravotních nákladech po dobu života současné populace. Další úspory daň generuje ve snížení výdajů nemocenského pojištění a dalších faktorech. **Celkově lze očekávat roční úspory v řádech vyšších jednotek miliard.**

Daň z cukru má v Česku i odpůrce

Mezi odborníky v České republice **shoda ohledně daně z cukru nepanuje**. Například **Institut liberálních studií se staví proti** zavedení tohoto typu spotřební daně prostřednictvím [vlastní studie](#), která na PAQ analýzu přímo reaguje. Autoři studie **argumentují tím, že efekty daně jsou přeceňované**. Dle jejich poznatků daň ze slazených nápojů není schopná redukovat prevalenci obezity v populaci — u většiny evropských států, které daň zavedly, se **plošné snížení obezity neprokázalo**. Studie Institutu také tvrdí, že **dopad daně může být regresivní — tedy nejvíce zatížit nízkopříjmové skupiny**, které ani nemusí být ty nejobeznější. Upozorňuje i na možné negativní dopady na určitou část výrobců.

!star

Kritika přichází také od některých podnikatelských svazů, které daň označují za “zbytečné opatření” a varují před nárůstem cen či přesunem spotřeby k méně regulovaným produktům (např. sirupy). [Potravinářská komora ČR uvádí](#), že v ČR **spotřeba slazených nápojů dlouhodobě klesá, a že zdanění cukru ve sladkých nápojích obezitu nevyřeší**. “Daleko prospěšnější než zdanění cukru by byla podpora pohybové aktivity ve školách, výstavba sportovišť, které by byly veřejně přístupné. Důležitá je také edukace o správné a zdravé výživě začínající již ideálně v mateřských školách,” [dodává](#) prezidentka Potravinářské komory Dana Večeřová.

Zahraniční příklady dobré praxe

Daň z cukru v nějaké podobě [již zavedlo více než 50 zemí světa](#). Forma zdanění slazených nápojů se v různých zemích liší. Nejčastějšími modely jsou:

- **pevná daň** na litr nápoje — bez ohledu na obsah cukru ve výrobku
- **flexibilní daň** podle množství cukru
- **smíšený model** — kombinace obou přístupů (např. Polsko nebo Velká Británie)

Mexiko (daň SSB — Sugar—Sweetened Beverage tax)

Od ledna 2014 Mexiko zavedlo daň ve výši **1 mexické peso/litr** (s cílem 10% zvýšení ceny nápojů s přidaným cukrem).

Z [výzkumu](#) vyplývá, že **spotřeba slazených nápojů** se po zavedení daně v Mexiku **výrazně snížila**, zejména těch ve střední cenové hladině. **Rok 2016 zaznamenal 37% pokles** oproti předchozímu roku.

Mezi dospělou populací se také [snížil podíl konzumentů](#), jejichž spotřeba slazených nápojů je vysoká či středně vysoká (**z více než 50 % klesl na 43 %**).

[Studie v PLOS Medicine](#) odhadla, že daň může v **následujících desetiletích předejít desítkám tisíc případů** cukrovky typu 2, infarktu a mrtvice, a snížit náklady na zdravotní péči.

Velká Británie (Soft Drinks Industry Levy)

Daň byla zavedena v dubnu 2018 a byla **odstupňována podle obsahu cukru**: £0,18 za litr při > 5 g cukru/100 ml a £0,24 za litr při > 8 g/100 ml.

Podle [World Cancer Research Fund](#) toto opatření skutečně **motivovalo některé výrobce** ke snížení obsahu cukru v nápojích. **Daňový výnos mezi lety 2021–2022 činil £334 milionů**, přičemž část prostředků vláda slíbila investovat do výživy dětí a prevence obezity.

Studie z [Journal of Epidemiology and Community Health](#) uvádí, že v prvním roce došlo ke **snížení denního příjmu cukru o téměř 11g u dospělých a téměř 5g u dětí**.

Polsko (variabilní daň)

V Polsku byla s účinností od roku 2021 zavedena **kom-
binovaná daň**: pevná složka 0,50 PLN/litr plus navý-
šení 0,05 PLN za každý gram cukru nad 5 g/100 ml.
Existuje také příplatek pro nápoje s kofeinem/tauri-
nem. **Zároveň však platí výjimky** pro nápoje s > 20 %
džusu nebo nízkým obsahem cukru.

Studie hodnotící dopady daně na výrobky zjistila
u daněné skupiny sycených nápojů **průměrný pokles
obsahu přidaného cukru o 1,7 g/100 ml (z 8,6 g na
6,9 g)**. Podíl výrobků osvobozených od daně, na-
příklad těch s **20 a více % podílu džusu, se téměř
ztrojnásobil**.

Proč má tedy daň z cukru smysl?

**Obezita je komplexní a globální problém, který
vyžaduje komplexní řešení.** Daň ze slazených nápojů
rostoucí podíl populace s nadváhou či obezitou sama
za sebe nevyřeší. I Světová zdravotnická organizace
(WHO) uznává, že za tloustnutím populace nestojí
pouze cukr, ale celá řada dalších faktorů. **Nicméně,
jak vyplývá ze studie PAQ i zahraničních příkladů,
vhodně zvolený model daně může spotřebu cukru
výrazně snížit** – ať už přímým vlivem na spotřební
chování populace, či motivací výrobců omezit podíl
cukru v produktech. Příklad z Velké Británie navíc uka-
zuje, že zavedení daně by pro výrobce představovalo
jen **minimální administrativní zátěž**.

Výzkumníci z PAQ Research sami zmiňují, že danění
cukru více dopadá na nízkopříjmové domácnosti.
Představují však i **různé možnosti kompenzace** –
může jít o progresivnější zdanění práce, zavedení
nižších sazeb DPH pro základní potraviny či zvýšení
určitých příspěvků.

Prostředky, které daň může přinést do státní kasy,
nejdou jejím primárním cílem. Stále jde však o **miliardy
korun, které lze smysluplně vrátit do zdravotnického
systému** – a ještě **více miliard, které zdravotnictví
v dlouhodobém horizontu ušetří**. Výsledkem tak ved-
le zdravější populace mohou být i zdravější finance.

**Daň ze slazených nápojů má potenciál částečně
pomoci k řešení** alarmujícího podílu českých obyvatel
s nadváhou. Je nutné, aby šla **ruku v ruce s dalšími,
komplexními kroky** – mezi ty patří **podpora pohy-
bu, zdravého životního stylu a edukace**, která musí
začínat už u nejmladších. I částečné řešení je však
důležitým krokem na cestě ke zdravější populaci.